

De provinciale zorgplicht

en het interbestuurlijk toezicht op
de gemeentelijke zorgplicht.

Inbreng **Interprovinciaal Overleg**

voor het rondetafelgesprek van 16 april 2026

over het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en enkele andere wetten in verband met o.a. een zorgplicht voor gemeenten.

Doel van de wetwijziging

Het doel van de voorgestelde wetwijziging is om de beschikbaarheid en de bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek structureel te waarborgen door middel van een wettelijke zorgplicht voor gemeenten en provincies. De gezamenlijke provincies onderschrijven het uitgangspunt van de Wsob, dat alle inwoners in Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. Wij zien het instellen van een zorgplicht voor gemeenten en provincies als een positieve ontwikkeling die het bibliotheeknetwerk versterkt. Het toont aan dat het bibliotheeknetwerk wordt gezien als een belangrijke maatschappelijke infrastructuur waar we als overheden samen de verantwoordelijkheid voor dragen.

Van bevorderingstaak naar zorgplicht

De bestaande bevorderingstaken voor gemeenten, openbare lichamen en provincies worden omgezet in een zorgplicht. Provincies hebben voortaan de zorgplicht om lokale bibliotheken te ondersteunen door middel van een provinciale ondersteuningsinstelling (POI). Ten aanzien van de provinciale rol is er sprake van verduidelijking en herstructurering van taken in de wet. De rol van de POI's rond innovaties is verbreed naar 'ondersteunende activiteiten in de provincie' en 'kennis en advies bieden over inrichting, exploitatie en doorontwikkeling van lokale bibliotheken'. De POI's voeren hun taken waar mogelijk en wenselijk in samenwerking met andere provinciale ondersteuningsinstellingen uit. De zorgplicht voor een POI nemen we als provincies graag op ons. De formulering in de wet biedt meer kansen voor synergie en samenwerking en meer dan voorheen de ruimte om als provincies maatwerk te leveren in de ondersteuning van (nieuwe) lokale bibliotheken.

Bijdrage van de gemeentelijke zorgplicht aan de bibliotheekvoorziening

De zorgplicht van gemeenten formuleert een ondergrens en biedt handvatten voor provincies om met gemeenten in gesprek te gaan. Het meerjarenplan stimuleert gemeenten om gefundeerde keuzes te maken over wat in de eigen lokale situatie een passende bibliotheekvoorziening is. Naar verwachting verhoogt deze voorbereiding ook de kwaliteit van het gesprek in de gemeenteraden over welke middelen nodig zijn om die passende voorziening duurzaam te realiseren. Tegelijkertijd biedt het interbestuurlijk toezicht (IBT) te weinig handvatten om de inhoudelijke kwaliteit van het meerjarenplan en de beleidskeuzes te beoordelen (zie volgende paragrafen). In de wetenschap dat veruit de meeste gemeenten al aan de zorgplicht voldoen, biedt dit geen waarborg tegen een mogelijk besluit van gemeenten om bibliotheekvoorzieningen af te bouwen in de richting van de ondergrens.

Interbestuurlijk toezicht

De provincies houden in het kader van de Wsob toezicht op de zorgplicht van gemeenten. Daarmee ligt de vraag voor of het voldoende helder omschreven is voor provincies waar zij precies toezicht op houden. In de Wsob is deze als volgt omschreven (artikel 6 Zorgplicht).

Artikel 6 Zorgplicht

1. Het college van burgemeester en wethouders dan wel het bestuurscollege voorziet in een aanbod van bibliotheekvoorzieningen, dat als geheel binnen redelijke afstand voor de inwoners toegankelijk is.
2. We Als onderdeel van het aanbod, bedoeld in het eerste lid, houdt het college van burgemeester en wethouders dan wel het bestuurscollege ten minste één bibliotheekvoorziening in stand die:
 - a) alle vijf functies als bedoeld in artikel 5 van deze wet vervult;
 - b) een fysieke collectie heeft; en
 - c) over een professionele personeelsbezetting beschikt.
3. Het college van burgemeester en wethouders dan wel het bestuurscollege stelt met het oog op de taak, bedoeld in het eerste lid, iedere vier jaar een meerjarenplan vast. Het college van burgemeester en wethouders dan wel het bestuurscollege betreft de lokale bibliotheek bij het opstellen van het meerjarenplan.
4. Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld met betrekking tot de inhoud van het meerjarenplan.

In het Besluit stelsel openbare bibliotheekvoorziening (Bsob) zijn de nadere regels met betrekking tot de inhoud van het meerjarenplan gesteld in artikel 2. (zie: Bsob-AMvB meerjarenplan)

Vormgeving Interbestuurlijk toezicht

Voor de vormgeving van het toezicht is de Wet revitalisering generiek toezicht (wet RGT) leidend. Uitgangspunt van deze wet is vertrouwen: het vertrouwen dat een bestuurslaag zijn taken goed uitvoert, en dat de horizontale verantwoording op orde is. Bij de inrichting van het toezicht houden provincies hier rekening mee, evenals met het financieel kader dat door de minister voor het toezicht beschikbaar is gesteld. Provincies werken sinds 2012 met een beproefde eigen werkwijze binnen een bestaande IBT-structuur, waarin deze nieuwe taak geïmplementeerd wordt. Het toezicht is voor elke gemeente binnen de desbetreffende provincie gericht op de vraag of de gemeenten de zorgplicht, geformuleerd in artikel 6 van de nieuwe Wsob, naar behoren uitvoeren. Provincies baseren zich hiervoor onder andere op de jaarlijkse monitorgegevens van de Koninklijke Bibliotheek, het gemeentelijke meerjarenplan en kennis en advies van de respectievelijke provinciale ondersteuningsinstelling.

Uitvoerbaarheid van het toezicht op de zorgplicht van gemeenten

Provincies achten het toezicht op de uitvoering van de zorgplicht van gemeenten uitvoerbaar.

De gestelde regels in het Bsob concretiseren welke onderdelen in het meerjarenplan moeten worden opgenomen, maar introduceren geen nieuwe inhoudelijke beoordelingsnormen. Hierdoor blijft het toezicht beperkt tot de vraag of gemeenten de wettelijk verplichte onderdelen opnemen en deze tijdig publiceren; de inhoudelijke kwaliteit van de gemaakte keuzes valt buiten de reikwijdte van dit toezicht.

Provincies gaan ervan uit dat de in artikel 2, tweede en derde lid, opgenomen onderdelen een limitatieve opsomming vormen van hetgeen een gemeente verplicht moet opnemen in het meerjarenplan. Het zou wenselijk

zijn om dit ook te vermelden in de regels of in de Nota van toelichting. Dit geeft een duidelijk gekaderde toetsnorm aan provincies, hetgeen bijdraagt aan uniform en uitvoerbaar interbestuurlijk toezicht.

Provincies pleiten voor de verplichting van gemeenten om het meerjarenplan niet alleen te publiceren, maar ook actief en binnen een bepaalde termijn na vaststelling te doen toekomen aan de provincies ten behoeve van de uitvoering van de toezichtstaak. Opname van deze verplichting in het Bsob zou provincies helpen bij de uitvoering van het interbestuurlijk toezicht.

Daarnaast lijkt het provincies een goed idee om het uitgangspunt van het interbestuurlijk toezicht (op basis van wederzijds vertrouwen, gericht op de uitvoering van de wettelijke medebewindstaken t.a.v. de zorgplicht) expliciet op te nemen in de memorie van toelichting, zodat gemeenten geïnformeerd zijn op welke wijze toezicht gehouden wordt op deze specifieke zorgplicht.

Provincies willen tot slot benadrukken dat wij deze wet een grote stap voorwaarts vinden en zowel in onze rol als toezichthouder, als in onze rol als stelselpartner en opdrachtgever van de provinciale steuninstellingen, met veel ambitie en energie onze bijdrage aan de verdere doorontwikkeling van het bibliotheekstelsel zullen leveren.